

ut de omnibus articulis, qui in precibus ponuntur, iustitia suum consequatur effectum, in omnibus appellatio interdita intelligitur. Unde nihil intererit, utram appellatio inhibeatur in primo, an in secundo: in medio, an in fine. Sed hoc ita intelligi oportet, si capitula connexa fuerint: cæterum a quoribus clausula, per quam appellacionis remedium tollitur, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia se minime contingentia, tantum præmissa complectitur, nisi forte & in fine literarum prædicta clausula iteretur.

Appellari potest, si locus non tutus paribus assignatur, vel sententia contineat manifestam iniquitatem, etiamsi sit rescriptum appellacione remota. h. d.

§. 24. Interdum etiam non obstante prohibitione appellari poterit, ut decretum est in *beo*, qui per delegatos Judices in iudicium ad locum non tutum vocatus fuerit: nisi enim locum idoneum Judices assignent, non erit propterea appellacionis remedium interclusum, quod appellacione remota procedi debere mandatum fuerit. Idem etiam obtinet, cum sententia tertur iniqua: licet enim causa appellacione remota commissa fuerit, sententiæ tamen stare non debet, si iniquitatem contineat manifestam.

Lapso anno, & ex causa biennio, appellatio est deserta. h. d.
§. 25. Illud tam judiciali appellacione, quam ei, qui extra iudicium interponitur, commune est, quod huiusmodi appellacionibus annus, & ex justa causa biennium a die appellacionis interpositæ indulgetur, quo temporis spatium & prosequi, & finire appellacionis causam compellendi erunt: alioqui si per negligentiam appellantis hoc temporis spatium fluxerit, & adeo causa deserta censetur, ut etiamsi appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se, & principaliter prosequatur, non propterea minus in rem iudicatam censetur transisse sententia, a qua fuerit appellatum.

Ponit casus, quibus tempus ad prosequendum non currit. h. d.
§. 26. Quamdiu tamen per compromissum, vel alias de partium expresso consensu differitur prosecutio, tempus ad prosequendam appellacionem ab homine, vel a iure præfixum minime currit appellanti, nisi forte iudex ex dilacione periculum imminere videns in illa procedi præciperet.

Tempus datum a iure ad prosequendam appellacionem, potest breviri per iudicem ex causa. h. d.
§. 27. Et licet anni, vel biennii spatium appellacionibus indulgetur, poterit tamen iudex a quo, secundum locorum distantiam, & personarumque, & negotii qualitatem brevius tempus moderari, intra quod si is, qui appellavit, causam appellacionis non fuerit prosecutus, tenebit sententia. Coget ergo iudex partes appellacione non admissa, ut vel appellacionem interpositam prosequantur, vel coram eo juris pareant æquitati.

Quando periculum est in mora, debet iudex breviri terminum prosequende appellacionis. h. d.

§. 28. Superior quoque iudex si ex dilacione viderit imminere periculum, potest, & debet neutro appellacionem prosequente, ut periculum evitetur, occurrere: puta, si a sententia lata super confirmatione alicujus electi provocatum fuerit, & utraque pars velit etiam ad annum appellacionis prosecutionem differre, potest utique, imo debet is, ad quem appellatum fuit, provide terminum moderari, ne diu gregi dominico cura pastoris desit.

Interdum ad prosequendam appellacionem datur plus, quam biennium. h. d.

§. 29. Accidit tamen aliquando, ut non per annum, vel biennium, sed etiam ulterius causam appellacionis alicui

a C. inquisitionis tue extr. eod. tit. b can. ex parte tua primo extr. eod. tit. c can. cum sit Romana extr. eod. tit. can. & qui. 2. quest. 6. * Clem. per. de appellat. d Clem. quamdiu. eod. tit. e can. cum sit Romana. extr. eod. tit. f c. ad hac. 3. extr. eod. § c. oblata. §. superior. extr. eod.

prosequi concedatur, ut puta si quem per impotentiam a prosecutionem omisisse constiterit, vel cum iudice ex proprio officio super causa electionis etiam lapso biennio cognoscere conceditur.

Pars potest sibi terminum prosequende appellacionis breviri, non prorogare. h. d.

§. 30. Pars quoque interdum sibi prosequende appellacionis terminum præfigit. Sed cum hoc gratia litium citius expediendarum indultum fuerit, juris terminus a parte præveniri, non prorogari poterit, sicut nec in una causa tertio provocari licebit.

Confirmatio in forma communi non præjudicat appellacioni, nec laudum invalidum roborat, ac processum impedit, sub obtenta super re ab aliquo pacifice possessa facit, ut quis non possit conveniri absque mandato sedis Apostolicæ.

§. 41. Postremo sciendum est, quod si sententiam appellacione suspensam, antequam ipsius appellacionis causa commissa fuerit, vel laudum contra juris, vel compromissi formam latum Apostolico rescripto in forma communi confirmari obtentum fuerit, talis confirmatio nec appellacioni præiudicium afferet, nec invalidam laudum ullo firmitatis robore muniet. Nam etiamsi ante latam sententiam litigiosa rei confirmationem ab Apostolica sede quis impetraverit, non propterea minus de causa poterit iudex cognoscere, & eam sine debito terminare. Quanquam si rem pacifice quis possideret, cum inde confirmationem obtinuit, non erit licitum iudici de questione postmodum exorta, absque mandato sedis Apostolicæ decernere: nisi certum sit, quod per falsi suggestionem fuerit elicitum.

TITULUS XVIII.

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

Minor & Ecclesia restituuntur adversus sententiam, etiam a sede Apostolica latam. h. d.

Adhuc autem iis, qui appellacionis remedio destituti sunt, auxilio restitutionis in integrum succurritur, sed nec omnibus, nec semper, nec ab omnibus. Minor igitur & Ecclesia, si se prolatione sententiæ graviter laesos conquerantur, & appellandi tempora jam fluxerint, restitutionem in integrum implorare poterunt. Quod quidem adeo obtinet, ut etiamsi ab Apostolico e sententia lata fuerit, non propterea magis in integrum restitutionis petitio impediatur. Nec enim negatur a Romanæ sedis sententiam in melius posse commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione statum, & temporum, seu gravium necessitatum aliquid ordinavit.

Restituitur Ecclesia adversus quamlibet læsionem, etiam adversus aliam Ecclesiam. h. d.

§. 2. Sed si non sententia, sed vel contractus, vel confessione, vel probationis omissione, vel temporis fluxu & Ecclesia læsa fuerit, restitutio indulgenda erit: nec solum contra privatos homines, sed etiam adversus aliam Ecclesiam.

Beneficium restitutionis in integrum non indulgetur, nisi intra quatuor annos, si non subsit aliqua rationabilis causa, ut dictum spatium prorogetur. h. d.

§. 3. Sed si sive sententia, sive contractu, vel aliter læsam præterdat Ecclesia, & propterea se ad beneficium restitutionis in integrum admitti postulet, si quadriennii spatium a die læsionis lapsum fuerit, amplius restituenda non erit, nisi prævaricationis, vel manifestæ fraudis

a Cap. ex ratione. extr. eod. b c. r. cap. ex literis. & c. seq. extr. eod. c c. tum ex lit. eod. tit. extr. d d. c. tum ex lit. §. nos. vers. præsertim. e c. r. extr. eod. f c. 2. eod. tit. in 6. g Clem. uni. eod. tit. h c. auditis. extr. eod. tit. i can. i. eod. tit.

fraudis probetur, super hoc intervenisse commentum, aut alia causa subsit, quæ iudicem ad hoc beneficium concedendum movere debeat. Et si tempore læsa asseratur, non fiet restitutio, nisi ad tantum temporis, in quantum se læsam esse legitime probaverit.

Restitutio in integrum semel negata non conceditur amplius, etiam in alio iudicio, nisi duobus casibus hic contentis. h. d.

§. 4. Quod si semel restitutio in integrum in alio iudicio denegata fuerit, præterquam ad appellacionem omisam, non erit eidem amplius concedenda, nisi novis defensionibus ad huiusmodi beneficium admittenda fuerit.

Ponit, qui, & quando possunt de restitutione in integrum cognoscere. h. d.

§. 5. Huiusmodi vero restitutionum causa solum coram iudicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterunt, & terminari: sive hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive com-

a Clem. unic. eod. tit. b c. fin. eod. tit. ext. c c. pen. ext. eod. tit.

missio eis negotio huiusmodi quæstionem incidere contingat. Delegati vero ab Ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo iudicandi facultatem, sive arbitri, de his causis cognoscere nequeunt, nisi coram eis incidenter moræ fuerint.

Per querelam & supplicationem retractatur sententia. Et sub qua forma supplicatio porrigitur. h. d.

§. 6. Per supplicationem a quoque Principi porrectam, aut per querelam appellacionis remedio destitutis subveniri solet. Erit autem supplicatio intra decem dies post sententiam offerenda: quo subsecuto sententia non aliter executioni mandabitur, quam si victrix pars idoneam fidem præbuerit, tantum restituendi cum legitimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione, si legitima retractatione sententia resolvatur. Et nisi sub hac forma supplicatio porrigitur, executio sententiæ sine fidemissione procedet, retractationis iure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intra biennium supplicare valeat.

a Cl. in vers. supplicavit. c. ex literis extrav. eod. tit.

FINIS LIBRI TERTII.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE ACCUSATIONIBUS, DENUNCIATIONIBUS,
ET INQUISITIONIBUS.

Criminalia iudicia non habent aliquid simile cum Civilibus. Et instituuntur per Accusationem, Denunciationem, & Inquisitionem. Et Accusationem inscriptio, Denunciationem charitativa monitio præcedere debet. h. d.

CRIMINALIA iudicia nihil ferme simile habent cum cæteris iudiciis, de quibus proxime locuti sumus: magnaque diversitas eorum est & in instituendis, & in exercendis: instituuntur autem aut per Accusationem, aut per Denunciationem, aut per Inquisitionem. Per Accusationem, cum solenni præcedente inscriptione a per Accusatorem Rei crimen ad iudicem deferatur. Per Denunciationem, ut cum nulla præceden-

te inscriptione, sed tantum charitativa monitione ad iudicem notitia crimen deducitur. Ideo autem, cum in modum accusationis crimen obicitur, est inscriptio necessaria, non cum in modum Denunciationis: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda.

Accusator non probans obiectum crimen, tenetur ad poenam talionis, nisi suam innocentiam purgaverit; & interim dum purgat, est suspendendus. h. d.

§. 2. Accusator igitur, si legitimis destitutus sit probationibus, eam poenam a debet incurrere, quam si probasset, reus sustinere debebat. Denuncians vero licet ad talionem non teneatur, si tamen in probatione deficiat, donec suam purgaverit innocentiam, & ab officio & beneficio suspendendus erit: ut cæteri simili poena perteriti ad aliorum infamiam facile non prosiant.

Ponit, quando procedendum sit per inquisitionem. h. d.
§. 3. Per inquisitionem criminale iudicium instituitur, cum

Q q q q 2

a Canon. qui crimen. 2. q. 8. & c. super bis. in princ. ext. eod. tit.

a Can. qui non probare. 2. q. 3. & can. qui crimen. 2. quest. 8. b c. 2. extr. de calum.

cum precedente diffamacione a, ac quasi denunciante fama, de crimine iudex inquirat. Constitutum est enim, ne criminum facilis nimis sit obiectio: ut sicut ad accusationem legitime procedere debet inscriptio, & b denunciationem charitativa monitio: ita & inquisitionem clamorosa insinuatio c procedere debeat.

Confessus crimina coram inquisitore non poterit confessionem suam ex preterito revocare, quod non precesserit fama inquisitionem. h. d.

§. 4. Si quis d tamen, postquam coram eo, qui contra ipsum super certis criminibus inquisitor deputatus fuerat, eadem crimina confessus fuerit, frustra postmodum eo preterito confessionem suam impugnare contendet, quod super eisdem criminibus non fuerit antea diffamatus.

Si iudex processerit non excipiente inquisito de non diffamacione, processus tenebit. h. d.

§. 5. Idem etiam erit e, si is, cui contra te commissa super certis criminibus fuerit inquisitio, te presente, nec quicquam super hoc excipiente, infamiam inquisitione omisa ad veritatem eorumdem criminum inquirendam processerit. Nec enim processum huiusmodi, eo quod non fuit de infamia primitus inquisitum, ulterius impugnare poterit.

Si crimen opponatur excipiendo, non est necessaria inscriptio. hoc dicit.

§. 6. Accidit autem interdum, ut alicui nec accusando, nec denunciando, nec inquirendo, sed excipiendo crimen opponatur, ut puta f, cum quid obicitur, ut quis ab accusatione, vel testificatione repellatur: quo casu non erit inscriptio necessaria.

Non est necessaria inscriptio, si crimen obicitur, ut quis ab officio vel beneficii assuectione excludatur: quo tamen casu si post confirmationem opponatur, deficiens in probatione puniatur poena extraordinaria. h. d.

§. 7. Sed g an, si propterea crimen opponatur, ut quis a promotione officii, vel beneficii assuectione excludatur, necessaria tunc sit inscriptio? Et proditum est, si ante confirmationem obicitur, non cogi quinquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum promovendum quidem impedit, non tamen iam promotum dejicit. Post confirmationem vero, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia & ab obtinendo repellit, & ab obtento dejicit, ad extraordinariam poenam secundum arbitrium iudicis citra vinculum inscriptionis, si de fecerit in probando, est excipiens adstringendus.

TITULUS II.

DE DUPLICI PURGATIONE.

Quid sit Purgatio & quotuplex. Et quod vulgaris purgatio est penitus improbat. h. d.

Contigit etiam interdum, ut licet adversus criminolum nec accusator consistat, neque testibus, aut propria sit confessione convictus, ita tamen alicuius criminis, vel macula publica laborat infamia, quod super manifesta fere nota eidem purgatio fit indicenda. Est autem purgatio, demonstratio innocentiae super obiecto crimine. Purgationis duae sunt species b, vulgaris scilicet, & Canonica. Vulgaris purgatio est, quam vulgaris vel invenit, vel sequitur: ut, cum aquae frigidae, vel candentis ferri, vel singularis certaminis quis subdit iudicium: quae cum Deus in ea tentari videatur, merito iusta est facris Canonibus exulare: licet enim quosdam

a C. qualiter & quando. el. extr. eod. b c. 2. extr. eod. c. inquisitionis. §. tertia. verf. ad haec. extr. eod. d c. 1. eod. tit. n. 6. e c. fin. eod. tit. in 6. f c. super his. §. cum aut. extr. eod. tit. g d. c. super his. §. cum autem. extr. eod. tit. h gl. rub. extr. de purg. vulg.

singulare certamen inivisse divina prodat historia, nunquam tamen ut id pro lege teneatur, divina sanxit auctoritas.

Quae sit Canonica purgatio. Et quales esse debent compurgatores. h. d.

§. 2. Canonica purgatio dicitur, quae sacris Canonibus est comprobata: ut cum a de crimine infamatus, jurat se non esse tali crimine, vel macula inquinatum, & certa compurgatorum manus eundem a crimine immunem, & verum credere illum jurasse, ipsa quoque iurejurando firmat. Erunt autem compurgatores huiusmodi honestatis & opinionis, ut verisimile sit, eos amore, vel odio, vel obtentu pecuniae non dejerare: necesse etiam est, ut ejus, quem purgare intendunt, vitam & mores notos habeant.

Deficiens in purgatione habetur pro convicto. Et super notorio non est indicenda purgatio. h. d.

§. 3. Quicumque b vero in Canonica purgatione defecerint, perinde puniendi sunt, atque si de crimine de quo diffamati fuerint, legitime convicti, vel confessi fuissent: nisi tamen aliud iudicantis aequitas statuendum duxerit, plane super notorio c nulli erit indicenda purgatio, sed tantum condemnationis promulganda sententia: cum patrati sceleris evidenter, neque accusatoris clamore indigeat.

Criminum quaedam solum Deum laedunt, quaedam etiam homines. h. d.

§. 4. Criminum autem quaedam divinae majestatis laesione continent: quaedam vero & hominibus damnum irrogant. Quae Deum principaliter laedunt, haec ferme habentur, simonia, haeresis, schisma, apostasia, sortilegium, maledicentia, sacrilegium. Hominibus vero laesione inferunt, homicidium, adulterium, stuprum, rapina, furtum, usura, fallum, injuria: de quibus distinctius, sed tamen breviter videamus.

TITULUS III.

DE SIMONIA.

Quid sit Simonia, & unde dicta. h. d.

Simonia d nihil aliud est, quam studiosa voluntas, si-ve cupiditas emendi, vel vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa, vel, simonia est rei spiritualis, vel spiritualibus annexa, cum aliquo temporali facta commutatio. Appellata est autem a Simoae mago, qui primus hujus detestandi sceleris auctor fuit.

Simonia aut est simplex conventionalis, aut realis. Et realis subdividitur in realem conventionalem, & realem mentalem. h. d.

§. 2. Simonia duplex est species. Nam aut est conventionalis, aut mentalis. Conventionalis est, cum aut aliquid datum est, vel de dando in posterum tractatus intercesserit, & conventio. Mentalis est, cum nullum quidem intercesserit factam e, sed sola prava dantis, aut recipientis mens & intentio concurrat: & propterea r. d. sed congruenti vocabulo mentalis appellatur.

Cujuscunque muneris receptione Simonia contrahitur. Et appellacione pecuniae continetur, quicquid homines habent in terra. h. d.

§. 3. Contrahitur f autem Simonia, non modo cum pecunia ipsa pro re sacra datur, aut recipitur, vel de danda & recipienda tacite vel expresse conventum fuerit: verum etiam cum dans a lingua, vel obsequio recipientis munus exigit. Cum enim spiritualia tribuens, manus ab omni munere excutere debeat, id tunc facere intelligitur, cum pro divinis rebus non solum pecuniam nullam, sed nec humanum obsequium, aut gratiam aliquam

a Cap. quotiens. extr. de purg. can. & can. memm. eod. tit. b c. cum lex. ubi gl. & c. inter sollicitudines. extr. de purg. can. c. c. pen. extr. dist. tit. d. gl. 1. in sum. 1. q. 1. e extr. com. 2. eod. tit. f gl. in sum. 1. q. 1.

requirit. Et sicut pro manus impositione non debet Episcopus a, ita nec minister, nec notarius, in ordinatione, pro voce vel calamo, pecuniam recipere. Pecuniam vero hoc loco accipiemus, quicquid homines habent: hoc enim nomine ideo omnia continentur, quia antiqui, quicquid ferme habebant, in pecoribus habebant. Contrahitur ergo simonia, cum quis sacra quodammodo in commercium deducit.

Ponit plura capita, ex quibus committitur simonia. h. d.

§. 4. Sed b & tunc quoque simonia committi dicitur, cum quid pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus insituendis, aut sepeliendis mortuis, seu pro nubentium benedictionibus, accipitur. Is quoque, qui pro electione praemia largitur, quia per electionem pervenitur ad consecrationem, perinde simoniacus habebitur, ac si pro consecratione munera dedisset.

Simoniace dicitur quis electus, etiamsi quid ignorante eo datum fuerit, vel promissum. h. d.

§. 5. Nec distinguemus c, sciente, an ignorante eo, qui promissionis, vel dationis alicujus interventu postmodum electus fuit, promissum quid, vel datum fuerit: quamvis enim electus tempore dationis, vel promissionis conscius non fuerit, non propterea minus electio rei probanda erit. i. Episcopus non potest dispensare cum electo simoniace, licet pignoraverit, sed bene super asservatione beneficii simplicis, revia tamen resignatione. h. d.

§. 6. Sed videamus, an post reprobam electionem cum eo super pralatione, ad quam quis sic electus fuerit, possit Episcopus dispensare, & constitutum est, non posse: quamvis d circa eum, qui per simoniacam pravitatem simplex beneficium recipit, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toletetur.

Datum in dispendium eligendi, vel illo etiam reclamante, non facit electionem simoniacam. h. d.

§. 7. Plane si constet eos, qui quid dederint, vel promiserint e, quod per fraudem in dispendium eligendi dolo malo id fecerint, aut electo ipso non modo ignorante, sed etiam reclamante, nec aliquando ratum habente, secuta electio minime reprobanda erit: alioquin contingeret, quod factum insidias inimico parantis innocenti damnosum existeret, & vir malus de fraude sua commodum reportaret.

Simoniace ordinans cum suo ordinato & Clerico mediatore est deponendus, Laicus vero mediator excommunicatur. h. d.

§. 8. Ac veluti variis modis simoniaca labe committitur, sic etiam variis poenis simoniacos percelli, admonendi sumus. Nam si quis, ut ordinetur, pecuniam Episcopo obtulerit f, ut qui turpissimi lucri commodo sancti Spiritus gratiam vendere g tentaverit, amissionis proprii gradus periculo subjacebit: & qui ordinatus est, a dignitate, quam pecuniis acquisivit, erit prorsus alienus. Si quis vero h tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis mediator extiterit, siquidem Clericus, erit a proprio gradu dejiciendus: si vero Laicus, anathematizandus erit.

Ordinatus a simoniaco non simoniace, & simoniace non simoniacus ordinem conferens, non sunt deponendi. h. d.

§. 9. Haec tamen de illis intelligere nos oportet, quos nec ignorantia, nec attractionis excusat violentia, sed si simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores existunt. Caeterum si quis a simoniaco quidem, non tamen simoniace, ordinem susceperit, aut simoniace non simoniacus ordinem contulerit, misericorditer in Ecclesia sustinendi erunt:

a Can. 1. extr. eod. tit. b cap. non satis & cap. seq. extr. eod. tit. c cap. nobis fuit. extr. eod. tit. d c. pen. extr. de elect. e c. nobis fuit. extr. eod. tit. f can. si quis. 1. q. 1. g can. quando Episcopus. §. quod si aliter. 24. dist. h can. si quis Episcopus. 1. q. 1.

hos enim facit simoniacos non reatus criminis, sed ordinatio, vel susceptio simoniaci.

Beneficium consecutus simoniace per accusationem convictus privatur beneficio, & deponitur: per inquisitionem vero privatur quidem beneficio, sed post peccatam poenitentiam in suo ordine permittitur ministrare. h. d.

§. 10. Quod a si non ordinem quis, sed beneficium Ecclesiasticum data pecunia consecutus fuerit, multum interest, per accusationem, an per inquisitionem quis convictus fuerit. Primo enim casu non solum Ecclesia privandus, verum etiam honore Sacerdotii Presbyter spoliandus erit: posteriore vero, postquam ab Ecclesia, quam sibi per pecuniam comparaverat, amotus fuerit, & injunctam poenitentiam egerit, in susceptis ordinibus ministrare permittendus erit.

Cum parvulis, qui cupiditate parentum Ecclesias sunt consecuti, post liberam resignationem potest dispensari. h. d.

§. 11. Quinimo b qui parvuli parentum cupiditate Ecclesias per pecuniam sunt consecuti, ob paternum factum non modo a sacris ordinibus non sunt removendi: verum etiam postquam eas omnino dimiserint, si Canonice in eisdem vivere voluerint, pro magna misericordia sustineri poterunt.

Idem juris est de accessorio, quod de principali. h. d.

§. 12. Nec obiciat quis, non consecrationes emisse se, sed quae ex consecratione proveniant. Nam sicut anima sine corpore corporaliter vivere non potest, sic corporalis Ecclesia, vel dignitas, & ordo Ecclesiasticus sine rebus corporalibus parum proficiet. Quisquis igitur eorum alterum vendit, sine quo alterum haberi non contingit, neutrum invenditum reliquisse intelligitur.

Quilibet admittitur ad accusandum simoniacum. Et solus simoniacus inter peccatores Missam non celebrat. h. d.

§. 13. Hujus autem criminis tanta est labe c, ut etiam servi adversus dominos, & quilibet criminofus admittantur ad accusationem. Item omnis peccator Missam celebrare potest, praeterquam simoniacus: quem adeo quilibet, ut ab ordine male accepto removeatur, accusare potest, ut nec meretrix excludatur.

Oblatum sponte, vel datum gratia redimende molestiae super jure quaesito indebite illatae, non inducit simoniam. h. d.

§. 14. Sciendum tamen est, non datione qualibet, aut receptione simoniam contrahi: nam si quid sponte, pure, d sine pacto, & conventionione, & taxatione qualibet fuerit gratis oblatum, id sine scrupulo simoniace pravitate recipi poterit. Idem obtinet ex contrario, si quid non sponte quis dederit, sed ut indebite illatam molestationem super quaesito jure redimat, dare coactus fuerit.

Puniuntur Praelati committentes vices suas sub annuo censu. h. d.

§. 15. Demum sciendum est tam Lateranensi, quam Turonensi Concilio statuente, Canonice distinctioni Praelatos eos subjacere, qui vices suas e, vel Ecclesias sub annuo censu concedunt: quia dum Sacerdotium sub huiusmodi mercede venale disponitur, ad aeternae retributionis praemium consideratio non habetur.

Puniuntur aliquid recipientes pro concedenda docendi licentia. h. d.

§. 16. Pro docendi f quoque licentia concedenda nullus cuiusque consuetudinis obtentu aliquid exigere debet, & qui secus fecerit, ab Ecclesiastico beneficio fiet alienus: dignum enim videtur, ut in Ecclesia fructus sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum profectum nititur impedire.

TITU-

a Can. dilectus, ubi etiam gl. in verf. amatos. eod. tit. in extr. b c. sicut tuis. §. quamvis. extr. eod. c c. tanta. extr. eod. tit. d c. tua nos. §. si vero. extr. eod. tit. e can. 1. 2. & seq. extr. de Praelat. vic. suas. f can. 2. & per totum tit. extr. de magist.

TITULUS IV. DE HERETICIS, ET SCHISMATICIS, ET APOSTATIS.

Qui sint heretici, & qui schismatici, & quando differant, hoc dicit.

Heretici sunt, qui vanæ gloriæ, principatusque sui causa falsas opiniones gignunt, vel sequuntur. Schismatici sunt, qui se ab unitate Ecclesiæ per inobedientiam separant. Licet autem inter hos a principio quædam videatur esse diversitas, nullum tamen est schisma, quod sibi aliquam tandem hæresim non confingat, ut ab Ecclesia recte recessisse videatur.

Schismatici excommunicatione, depositione, bonorum confiscatione, & a se gestorum annullatione puniuntur. h. d.

§. 2. Utrumque a vero crimine atrocissime Ecclesiastica disciplina prosequitur: nam Schismaticos excommunicationis sententia Canones infestantur: & si nec sic resipuerint, ab omni ministerio Ecclesiastico deponuntur, adhibito etiam, si necesse fuerit, brachii secularis auxilio, ad illorum insolentiam coercendam, cum omnium etiam bonorum confiscatione. Ordinationes quoque ab his factas, & dignitatum, sive beneficiorum concessionem, alienationem rerum Ecclesiasticarum, omni penitus firmitate carere voluerunt.

Heretici nisi hæresim abjurerint, omni Ecclesiastica prerogativa nudati traduntur seculari curiæ puniendi. h. d.

§. 3. In hæresi b autem deprehensi, præter perpetuum vinculum anathematis, si Clerici sint, vel religiosi, totius ordinis Ecclesiastici prerogativa spoliandi erunt, & omni officio, & beneficio nudati, secularis relinquentur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendi, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei Catholicæ unitatem recurrere, & errorem suum publice abjurare, & congruam satisfactionem exhibere consenserint. Laici vero, nisi (prout dictum est) abjurata hæresi & satisfactione exhibita, ad fidem redierint orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquentur, debitam pro qualitate facinoris ultionem recepturi.

Bona hereticorum post latam sententiam confiscantur. h. d.

§. 4. Bona quoque c damnatorum propter hæresim ipso jure, & omni spe potiundæ hæreditatis filiis adempta, confiscata intelliguntur: aut si Clerici fuerint, Ecclesiis, a quibus stipendia receperunt, applicabuntur. Confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum occupatio faciendâ non erit, antequam super crimine sententia fuerit promulgata.

Ob hæresim maritorum dotes uxorum non sunt confiscandæ, nisi scienter contraxerint matrimonium cum hereticis. h. d.

§. 5. Sed & cum alteri per alterum iniqua conditio inferri non debeat, propter hæresim maritorum, uxorum Catholicarum dotes d confiscari non debent, nisi forte cum vitis matrimonii contraxerint, quos hereticos esse sciebant.

Etiâ post mortem bona hereticorum confiscantur. h. d.

§. 6. Post mortem e quoque ob sceleris immanitatem hereticos poena prosequitur: ideoque & si criminoso vivente nihil fuerit super bonorum confiscatione declaratum, nihilominus ad eam etiam ipso mortuo procedendum erit.

Heretici non possunt tradi Ecclesiasticæ sepulture. Et tumulantes eos excommunicantur, nec ante absolvuntur, quam propriis manibus exburnaverint. h. d.

§. 7. Ecclesiastica f quoque sepultura usque adeo carere debent, ut si qui eisdem credentes, aut fautores eorum scienter Ecclesiasticæ sepulture tradere ausi fuerint, excommunicationis sententiæ subjacere debeant, nec an-

a C. 1. & per totum tit. de schismat. in 6. b c. ad abolendam, & c. excommunicamus. §. 1. extr. eod. tit. de her. c. cum secundum eod. tit. in 6. d c. decevit. de her. in 6. e c. accusatus. §. per. eod. tit. in 6. f c. 2. in princ. eod. tit. in 6.

te absolutionis mereantur beneficium, quam propriis manibus hujusmodi corpora extumulent, & projiciant: locus autem ille perpetuo carebit sepultura.

Descendentes ab heretico usque ad secundum gradum, ab heretico usque ad primum, non possunt habere beneficium Ecclesiasticum, nisi pater, aut mater decesserint emendati. h. d.

§. 8. Sed a & eorum filii ad beneficia Ecclesiastica, seu publica officia admittendi non erunt: quod quidem per paternam lineam usque ad secundum gradum, per maternam vero usque ad primum tantum extenditur. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis læsæ maiestatis capite punitis, & bonis confiscatis, eorum filii vita solummodo ex misericordia conservetur, quanto magis, qui aberrantes in fide Deum offendunt, muneribus, bonis, honoribus debent spoliari? cum longe sit gravius æternam, quam temporalem lædare maiestatem. Hoc b tamen intelligendum est de filiis & posteris eorum, qui tales esse, vel etiam decessisse probantur: non autem illorum, quos emendatos, & Ecclesiæ unitati reincorporatos esse constiterit.

Qui receperunt poenitentiam Ecclesiæ, vel recipere sunt parati, sunt reincorporandi: post abjuratorem vero relapsi non sunt amplius reincorporandi, sed traduntur curiæ seculari: eis tamen non negatur sacramentum poenitentiae. h. d.

§. 9. Sed videamus, qui, & quando incorporari debeant: & constat eos, qui pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ poenitentiam acceptaverint, eamque vel perfecterint, vel humiliter prosecutioni ejus insistant, recipiendos esse. Idem juris est, si poenitentia nec perfecta sit, nec imposta, dum tamen crimini obnoxii ad eam recipiendam parati fuerint. Quod si qui post e abjuratorem erroris, vel postquam se proprii Antistitis examinatione purgaverint, in abjuratam hæresim reincidisse deprehensi fuerint, seculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquiendi erunt: licet si postmodum poeniteant, & poenitentiae signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sint relapsis humiliter petita sacramenta poenitentiae & Eucharistiæ deneganda.

Quando quis dicatur relapsus. h. d.

§. 10. Relapsi autem intelligendi sunt, non solum ii, quorum ante abjuratorem crimen plene probatum fuerit, verum etiam d ii, qui postquam accusati, vel vehementer suspecti semel hæresim in iudicio abjurerint, & postmodum in eandem iterum reincidunt. Plane si ex modica & levi suspitione semel quis abjurerit, reincidens, quanquam ex hoc sit gravius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum poena puniri.

Qui abjurerit in uno articulo, si post sit hereticus in aliis, dicitur relapsus. h. d.

§. 11. Is vero e, qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento erravit, & postmodum hæresim simpliciter vel generaliter abiuravit, si deinde in aliam etiam hæresis speciem, sive sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, ut relapsus in hæresim, iudicandus erit.

Suspecti de hæresi, nisi se purgent, sunt excommunicandi, & excommunicati si in excommunicatione insorduerint, condemnantur tanquam heretici. h. d.

§. 12. Qui f vero inventi fuerint sola suspitione notabiles, ob eam quantumvis vehementem de tam gravi crimine condemnandi non erunt, sed nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio sese feriendos exponunt, & usque ad satisfactionem ab omnibus evitabuntur, & si per annum in excommunicatione persistant, velut heretici condemnabuntur.

a C. statutum. eod. tit. in 6. b d. c. statutum. §. hoc. c. c. super. eod. tit. in fn. d c. accusatus, in princ. eod. tit. in 6. e d. c. accusatus. §. 1. eod. tit. in 6. f c. cum contumacia. eod. tit. in 6.

Plura specialiter inducta sunt in causa hereticorum, & processu contra eos. h. d.

§. 13. Plura a quoque ad hoc atrocissimum crimen vindicandum specialiter, & præter ordinarias Juris regulas inducta sunt, tam circa iudicium & processum instituendum, & testium depositionem, & carcerem custodiam, & immutationis poenam, quam etiam contra fautores, receptatores & defensores eorum, ut clare ex lectione sacrarum constitutionum apparere potest.

Apostata qui sint, & quotuplex Apostasia: & qua poena puniantur Apostata. h. d.

ET HÆC EST TERTIA PARS PRINCIPALIS HUIUS TITULI.

§. 14. Apostata sunt, qui a statu fidei, obedientiæ, vel religionis, quam se tenere professi sunt, temerarie recedunt. Apostasiæ b triplex est species: alia enim est perfidiæ, alia inobediendiæ, alia irregularitatis. Apostasia perfidiæ est, cum qui a fide recedunt: ut puta, cum Christiani effecti in Christi fide prævaricantur c, & ad Judæos, vel alios detestabiles ritus se convertunt. Apostasia inobediendiæ est d, cum quis præceptum superioris sui sponte transgreditur, sive patrum regulis, vel constitutionibus non obtemperat. Irregularitatis Apostasia est, cum quis ab ordine suo e, sive assumptæ religionis recedit. Apostatas autem facti Canones tam inter infames f deputant, quam etiam excommunicationis, & aliarum poenarum vinculis innodandos esse præcipiunt.

TITULUS V. DE SORTILEGIS, MALEDICIS, ET SACRILEGIS.

Inquisitor hereticæ pravitatis non potest procedere contra sortilegos, nisi sortilegium expresse contineat hæresim. h. d.

Sciendum est, hereticæ pestis inquisitores de divinationibus, & sortilegiis, nisi hæresim sapienter manifeste, se se intromittere non debere, nec talia exercentes posse punire, sed eos suis debere iudicibus puniendos relinquare, cum negotium fidei, quod summe privilegiatum esse convenit, per occupationes alias non debeat impediri. Qui sint sortilegi: & quod ab Ecclesia sint omnino ejciet. h. d.

§. 2. Sunt autem g sortilegi, qui prætextu religionis per quasdam fortes divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione facta, futura promittunt. Ariolorum h igitur, arupiscum, incantatorum, & omnium sortilegorum artes, cum sint ex quadam pestifera societate dæmonum, atque hominum quasi pacta infidelis, & dolose amicitia constituta, penitus sunt ab Ecclesia eliminandæ, & superstitiosi artifices, nisi per poenitentiam resipiscant, perpetuo anathemate feriendi: & si Clerici sint, degradandi.

Si blasphemus injunctam sibi poenitentiam peragere recuset, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & mortuus Ecclesiastica carebit sepultura. h. d.

§. 3. Diversa est poena maledicorum i: nam si quis in Deum, vel aliquem sanctorum linguam in blasphemiam publice relaxare ausus fuerit, poenæ, juxta Gregorianæ Constitutionis tenorem, subdendus erit: quam si recipere, & poenitentiam peragere recusalaverit, & Ecclesiæ eidem interdicetur ingressus, & in obitu Ecclesiastica carebit sepultura. Sacrilegi variis poenis puniuntur. h. d.

§. 4. Similibus, interdumque acrioribus urgentur poenis,

a In 6. & Cl. b gl. 1. c. 1. extr. de Apostat. c can. non potest. 2. q. 7. d. c. 2. & c. illud. ext. de major. & obed. e can. fin. dist. 30. & c. 1. ext. de Apost. f can. infames. 6. q. 1. gl. in c. 1. de temp. ord. in 6. g can. 1. 26. q. 1. h extr. de sortileg. & 26. q. 1. 2. 3. 4. & 5. i c. 2. ext. de maled.

qui in sacrilegii crimen incidunt, & Ecclesias incendere, & violare minime verentur: nam pro modo sceleris admitti, facinorisque perpetrati, nisi plene satisfecerint, aut de satisfaciendo plenam securitatem exhibuerint, nunc poenitentia beneficium sacrilego penitus denegatur, nunc anathemate vincitur, nunc perpetua damnatus infamia carceri traditur, aut exilio perpetua deportationis, & depositionis animadversione coercetur: aliquando etiam pecuniaria poena multabitur.

Consentientes sacrilegis, & Sacerdotes ipsi poenitentiam dantes, vel sepulture eorum intervenientes, vel ab eis elemosinas recipientes, pari poena cum eis puniuntur. h. d.

§. 5. Nec solum talibus poenis illi plerumque erunt, qui sacrilegium admiserint, sed etiam consentientes eis. Presbyteri quoque, vel Clerici, qui in vita, vel morte sacrilegis poenitentias dare, aut sepulture interesse, vel eorum elemosynas accipere ausi fuerint, sive rapinæ participes inventi fuerint, Ecclesiastico beneficio privati ordinis sui damnium irrecuperabiliter patientur.

Sacrilegium committitur tam intuitu rerum, quam personarum. Et qualiter intuitu rerum. h. d.

§. 6. Sacrilegium autem admitti dicitur, tam ratione rerum, quam personarum. Rerum a, ut cum quis sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro auferit. Sed & si non de sacro aliquid ablatum fuerit, sed intra certos passus, qui in circuitu Ecclesiæ sunt, adhuc sacrilegium committi dicitur.

Ratione personarum committitur sacrilegium, cum quis Clericum percutit, vel cum Moniali rem habet. h. d.

§. 7. Personarum ratione sacrilegium perpetratur, cum quis in Clericum, vel Monachum violentas & impias manus b injicit: vel cum personæ Deo dicatæ per coitum appetuntur: de quibus infra suo loco latius dicturi sumus.

TITULUS VI. DE FURTIS.

Furti nomine omnis illicita usurpatio continetur: & fures promoveri non possunt, imo promoti deponuntur, & si sint incorrigibiles, debent excommunicari, & si occisi fuerint in furto, non est pro eis orandum, nisi ante mortem sint confessi. h. d.

Furti quidem nomine omnis illicita usurpatio alienæ rei concluditur: sed nunc de iis tantum agimus, quæ speciali nomine definita generali furti appellatione continentur. Fures autem non solum seculares leges, verum etiam Canones acriter infestantur: nam nec ad sacros ordines promoveri, nisi secundum ea, quæ supra primo libro diximus, & promoti, ab eisdem dejecti, & si depositi incorrigibiles fuerint, excommunicari, & demum potestati seculari tradi debent. Et si c, dum furtum committitur, occisi fuerint, pro eis minime orandum erit: quanquam si comprehensi, aut vulnerati confessi fuerint, communicatio eis non sit deneganda.

Furtum committentes ob necessitatem mitius puniuntur, & poena furum puniuntur partientes cum eis, & qui furorum sunt conscii. h. d.

§. 2. Sed hæc de illis intelligere nos oportet, qui nulla necessitate adacti, furtum commiserunt. Cæterum si quis propter necessitatem d cibaria, vestem, vel pecus furatus fuerit, longe mitiori poena puniendus erit. Nec fures solum supra dictis poenis tenentur, sed ii quoque e, qui aut cum furibus partiuntur, aut qui furorum conscii fures quærentibus possessoribus non indicant.

T I-

a C. quisquis. §. sacrilegium. 17. q. 4. b c. si quis contumax. §. sacrilegium. 17. q. 4. c c. 2. ext. eod. d c. si quis propter. extr. eod. e c. qui cum fure. eod. tit. extr.